

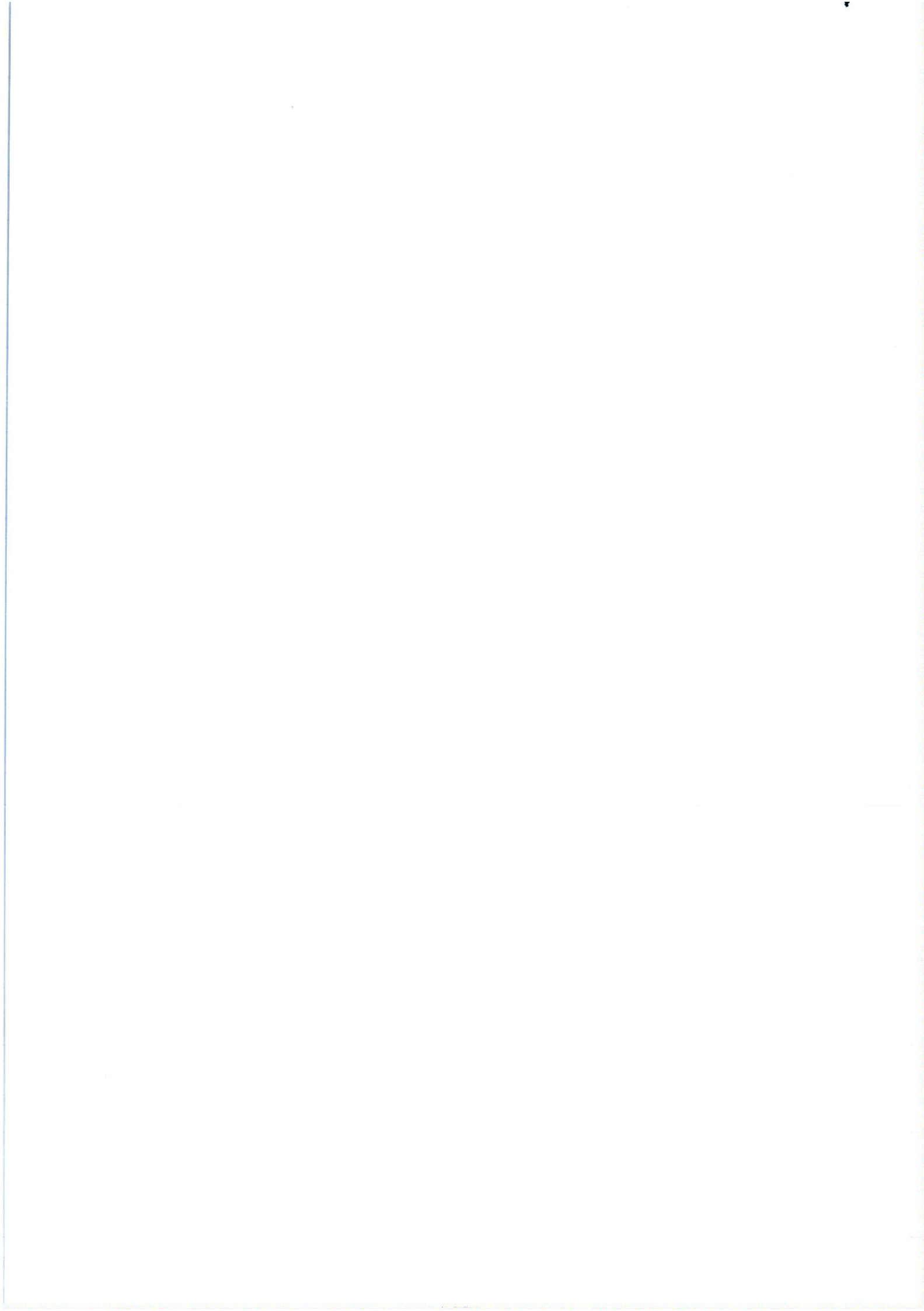
NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

LOP.410.007.03.2015
P/15/080

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu
ul. Krakowska 28, 45-075 Opole
T +48 77 449 70 00, F +48 77 449 70 44
lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/15/080 – System szczepień ochronnych dzieci
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	1. Zygmunt Świętek, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 95568 z dnia 10 sierpnia 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2) 2. Aleksandra Pawlicka, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 95569 z dnia 10 sierpnia 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 3-4)
Jednostka kontrolowana	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum” ¹ 45-062 Opole, ul. Kościuszki 2
Kierownik jednostki kontrolowanej	Violetta Porowska, dyrektor ² (dowód: akta kontroli str. 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli Centrum prawidłowo i skutecznie realizowało zadania z zakresu obowiązkowych szczepień ochronnych³. W Centrum zapewnione zostały warunki niezbędne do ich prawidłowej (w tym bezpiecznej) realizacji. Centrum posiadało pomieszczenie przeznaczone do wykonywania szczepień, wyposażone adekwatnie do potrzeb związanych z tą sferą działalności. Preparaty szczepionkowe przechowywane były w odpowiednich warunkach, przy zapewnieniu monitorowania temperatury ich przechowywania.

Stosowane były standardy bezpieczeństwa w zakresie szczepień ochronnych, a wykonanie szczepienia każdorazowo poprzedzane było kwalifikacyjnym badaniem lekarskim. Nadzór nad terminowym wykonywaniem szczepień ochronnych prowadzony był przez personel pielęgniarski posiadający wymagane kwalifikacje.

Stopień wyszczepialności w grupie 865 dzieci i młodzieży do lat 19 objętych badaniem kontrolnym NIK wynosił 96,3%. W grupie tej, rodzice/opiekunowie 32 dzieci unikali realizacji obowiązkowych szczepień. Pomimo tego, że Centrum posiadało informacje o tych osobach, to nie przekazywało takich danych do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Opolu⁴. W konsekwencji powodowało to brak podjęcia przez PPIS działań dla wyegzekwowania od ww. osób realizacji obowiązkowych szczepień.

¹ Dalej: Centrum.

² Dalej: Dyrektor.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

⁴ Dalej: PPIS.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Standardy bezpieczeństwa w zakresie szczepień ochronnych

Opis stanu faktycznego

Szczegółowe zasady organizacji, funkcjonowania oraz strukturę Centrum w kontrolowanym okresie określały jego statut⁵ oraz regulamin organizacyjny⁶.

W regulaminie organizacyjnym Centrum określone zostały m.in. zadania jego komórek organizacyjnych, w tym Poradni dziecięcej z Punktem szczepień⁷, której zakres zadań obejmował m.in. *działania mające na celu zachowanie zdrowia świadczeniobiorcy, realizowane poprzez edukację zdrowotną, badania bilansowe dzieci i młodzieży, realizację programów profilaktycznych zwłaszcza szczepień ochronnych; orzekanie i opiniowanie o stanie zdrowia pacjentów* (§ 15 ust. 2 lit. a i g).

(dowód: akta kontroli str. 6-34)

Dyrektor Centrum nie określił w formie pisemnej wewnętrznych uregulowań dotyczących organizacji szczepień. Jak wyjaśniła pielęgniarka koordynująco-nadzorująca, *organizacja szczepień ochronnych w Centrum realizowana jest zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych⁸ (...). W wyniku wieloletniej działalności Centrum została wypracowana następująca procedura postępowania z dziećmi do szczepień:*

- *dziecko zgłaszające się do przychodni zostaje poddane badaniu przez lekarza, który kwalifikuje dziecko do szczepienia,*
- *po badaniu, w przypadku zakwalifikowania dziecka do szczepienia, wypełniany jest przez lekarza kwalifikującego druk Oświadczenia, w którym zawarto informacje o rodzaju szczepienia, wyrażeniu zgody przez rodzica (opiekuna) na jego przeprowadzenie, jak też zapoznaniu przez lekarza z celem szczepienia obowiązkowego oraz szczepień zalecanych,*
- *z wypełnionym Oświadczeniem rodzic (opiekun) zgłasza się do Punktu szczepień celem wykonania szczepienia, lub w przypadku wystąpienia okoliczności niepozwalających na wykonanie szczepienia lekarz wraz z rodzicem (opiekunem) przechodzi do Punktu szczepień, gdzie wspólnie ustalany jest kolejny termin zgłoszenia się dziecka do szczepienia.*

(dowód: akta kontroli str. 44-45)

⁵ Uchwały Rady Miasta Opola w sprawie nadania statutu Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej „Centrum” w Opolu: nr XXIV/376/12 z dnia 29 marca 2012 r. (obowiązująca w okresie od 29 marca 2012 r. do 4 listopada 2013 r.) i nr XLVIII/744/13 z dnia 24 października 2013 r. (obowiązująca od 4 listopada 2013 r. do nadal).

⁶ Zarządzenie nr 13/2012 Dyrektora Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Centrum” w Opolu z dnia 5 czerwca 2012 r. (obowiązujące w okresie od 5 czerwca 2012 r. do nadal).

⁷ Dalej: Punkt.

⁸ Dz. U. Nr 182, poz. 1086 ze zm.

2. Realizacja zadań związanych z systemem obowiązkowych szczepień ochronnych

Opis stanu faktycznego

2.1. Według stanu na dzień 31 lipca 2015 r. czterech lekarzy Poradni dziecięcej sprawowało opiekę zdrowotną nad 4 128 dziećmi i młodzieżą do 19 roku życia⁹, w tym 1 687 do 6 roku życia (40,9%) i 2 441 od 7 do 19 roku życia (59,1%). Liczba pacjentów zapisanych do jednego lekarza wynosiła od 865 (434 do 6 roku życia i 431 od 7 do 19 roku życia) do 1 177 (w tym 317 do 6 roku życia i 860 od 7 do 19 roku życia)¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 46)

Badanie zgodności realizacji przez Punkt obowiązkowych szczepień ochronnych z kalendarzem szczepień, przeprowadzone na próbie 865 dzieci¹¹, wykazało m.in., że:

- u 12 świadczeniobiorców nie zrealizowano po jednym obowiązkowym szczepieniu, a u kolejnych 15 - po dwa lub trzy (zgodnie z kalendarzem szczepień szczepienia te zazwyczaj przypadają do realizacji w tym samym okresie). W przypadku pozostałych pięciu pacjentów nie zrealizowano od czterech do 16 obowiązkowych szczepień ochronnych;
- powyższe obowiązkowe szczepienia nie zostały wykonane, pomimo że zgodnie z obowiązującym kalendarzem szczepień¹² powinny być zrealizowane w terminie od 11 dni do nawet 9 lat przed dniem kontroli;
- w przypadku 13 osób brak szczepień był uzasadniony: ich wstrzymaniem lub odroczeniem z uwagi na chorobę (sześć osób), niedostępnością na rynku szczepionek skojarzonych (trzy osoby), indywidualnym kalendarzem szczepień (dwie osoby), wykonanym zabiegiem operacyjnym serca (jedna osoba), a także problemami psychicznymi (ADHD) uniemożliwiającymi wykonanie szczepienia (jedna osoba). W całym kontrolowanym okresie nie stwierdzono przypadków długotrwałego odroczenia obowiązku szczepień ochronnych;
- w badanym zakresie Centrum zrealizowało wszystkie obowiązkowe szczepienia ochronne w odniesieniu do 96,3% dzieci¹³;
- realizując zalecenia Głównego Inspektora Sanitarnego¹⁴ w zakresie organizacji szczepień w 2015 r.¹⁵ Centrum w okresie od stycznia do sierpnia 2015 r. nie realizowało szczepień ochronnych dla dzieci rozpoczynających naukę szkolną od września 2015 r., tj. w szóstym roku życia;
- pomimo nieokreślenia przez GIS ww. zalecenia dla organizacji szczepień w 2014 r. Centrum przy realizowaniu szczepień dzieci w szóstym roku życia, w znacznej większości przypadków stosowało zasadę ich realizowania w okresie jesiennym, tj. na 46 dzieci podlegających szczepieniu w 2014 r.: sześcioro (13%) zostało zaszczepionych w okresie od stycznia do sierpnia 2014 r., 33 (71,8%) w okresie od września do grudnia 2014 r., a troje (6,5%) w okresie od stycznia do marca 2015 r.¹⁶

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

⁹ Dalej: dzieci.

¹⁰ Pozostałych dwoje lekarzy realizowało opiekę odpowiednio dla: 1 078 dzieci do 19 roku życia, w tym 380 dzieci do 6 roku życia (35,3%) i 698 dzieci od 7 do 19 roku życia (64,7%); 1 008 dzieci do 19 roku życia, w tym 556 dzieci do 6 roku życia (55,2%) i 452 dzieci od 7 do 19 roku życia (44,8%).

¹¹ Pełna populacja dzieci (100%) zapisanych do jednego lekarza.

¹² Określonym w Programie Szczepień Ochronnych na dany rok.

¹³ Z uwzględnieniem uzasadnionych przypadków braku realizacji obowiązku szczepień ochronnych.

¹⁴ Dalej: GIS.

¹⁵ Komunikat GIS z dnia 30 października 2014 r. w sprawie Programu Szczepień Ochronnych na rok 2015 (Dz. Urz. MZ z 2014 r., poz. 72) – zmieniony Komunikatem GIS z dnia 13 marca 2015 r. w sprawie Programu Szczepień Ochronnych na rok 2015 (Dz. Urz. MZ z 2015 r., poz. 14).

¹⁶ Czworo dzieci (8,7%) nie zrealizowało obowiązku zaszczepienia się.

Ewidencja zawiadomień oraz terminowości zgłaszania się świadczeniobiorców do obowiązkowych szczepień ochronnych prowadzona była kartach uodpornienia, w których – stosownie do § 9 ust. 1 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych – odnotowywano również m.in. daty i godziny wykonania szczepień obowiązkowych i zalecanych oraz stwierdzone przeciwwskazania do przeprowadzenia szczepień ochronnych.

Karty uodpornienia przechowywano w Punkcie, a zastosowany sposób ich segregacji wg kolejności terminów szczepień, stosownie do postanowień §11 ww. rozporządzenia, zapewniał możliwość wyszukiwania osób podlegających obowiązkowym szczepieniom. W ramach prowadzonego przez personel pielęgniarski Centrum nadzoru nad terminowym wykonywaniem szczepień ochronnych, w przypadku zbliżającego się terminu ich wykonania, rodzicom lub opiekunom przekazywane były stosowne informacje (pisemnie lub telefonicznie). Powyższe odnotowywano w kartach uodpornienia.

(dowód: akta kontroli str. 44-45, 114-147)

W kontrolowanym okresie stwierdzono osiem przypadków udokumentowanej odmowy wykonania obowiązku szczepień ochronnych. W czterech przypadkach rodzice lub opiekunowie dziecka złożyli pisemne oświadczenia, potwierdzające powiadomienie oraz poinformowanie o szczepieniu ochronnym oraz wyrażające brak zgody na jego wykonanie. Oświadczenia te zawierały zapisy o świadomości skutków dla zdrowia dziecka oraz konsekwencji prawnych odmowy poddania się obowiązkowym szczepieniom. W pozostałych czterech przypadkach rodzice nie podpisali takiego oświadczenia, a informację o odmowie odnotowano w karcie uodpornienia.

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

Informacje o odmowie wykonania szczepień ochronnych przekazano PPIS w Opolu dwukrotnie: w półrocznym sprawozdaniu o osobach uchylających się od wykonania obowiązku szczepień ochronnych za II półrocze 2014 r. oraz za I półrocze 2015 r. W sprawozdaniach tych określono liczbę osób uchylających się od obowiązku szczepień (odpowiednio: dwie osoby i pięć osób), nie załączając do ww. sprawozdań danych tych osób, jak też informacji o złożeniu przez nie oświadczeń o rezygnacji ze szczepień. W kwartalnych sprawozdaniach z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych¹⁷ nie określano liczby osób uchylających się od obowiązku takich szczepień. Do żadnego ze sprawozdań z tego okresu nie załączono imiennych wykazów osób uchylających się od obowiązku szczepień.

(dowód: akta kontroli str. 47-93)

Najczęściej nierealizowane szczepienia przypadły na 16-18 miesiąc życia i obejmowały: czwartą dawkę przeciwko błonicy, tężcowi i krztuścowi (12% ogółu niezrealizowanych szczepień), czwartą dawkę przeciwko inwazyjnym zakażeniom *Haemophilus Influenzae* typu B (11,33%) oraz trzecią dawkę przeciwko *poliomyelitis* (10,67%). Najczęstszą przyczyną takiego stanu był brak zgody rodziców na szczepienie oraz brak stawiennictwa pomimo wezwań¹⁸. Ponadto stwierdzono brak szczepień przypadających na 13-14 miesiąc życia, tj. pierwszej dawki przeciwko odrze, śwince i różyczce (6,7% ogółu niezrealizowanych szczepień), przypadających na 6 rok życia: pierwszej dawki przypominającej przeciwko błonicy, tężcowi i krztuścowi (7,3%) oraz pierwszej dawki przypominającej przeciwko *poliomyelitis* (5,3%), a także przypadającej na 10 rok życia drugiej dawki szczepienia przeciwko odrze, śwince i różyczce (6%).

¹⁷ Za wyjątkiem sprawozdania za I kwartał 2011 r.

¹⁸ Czwarta dawka przeciwko błonicy, tężcowi i krztuścowi: brak zgody rodziców w pięciu przypadkach, brak stawiennictwa pomimo wezwań w pięciu przypadkach; czwarta dawka przeciwko inwazyjnym zakażeniom *Haemophilus Influenzae* typu B: brak zgody rodziców w pięciu przypadkach, brak stawiennictwa pomimo wezwań w czterech przypadkach; trzecia dawka przeciwko *poliomyelitis*: brak zgody rodziców w pięciu przypadkach, brak stawiennictwa pomimo wezwań w czterech przypadkach.

Pozostałe przypadki stanowiły mniej niż 5% ogółu niezrealizowanych szczepień.

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

W przypadku niezgłoszenia dziecka do szczepienia w terminie, do opiekunów kierowane były stosowane wezwania. Brak takich wezwań stwierdzono jednakże w odniesieniu do pięciorga dzieci. Starsza pielęgniarka Punktu wyjaśniła, że przyczyny powyższego stanu były następujące: 1) w okresie, w którym dziecko podlegało obowiązkowym szczepieniom ochronnym (DTP II dawka przypominająca), było diagnozowane z powodu łuszczycy; według relacji matki objawy choroby zaostrzały się po szczepieniu, w związku z czym matka nie mogła podjąć decyzji o wykonaniu szczepienia; rodzice dziecka pozostają w kontakcie z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej¹⁹; 2) w przypadku dwójki dzieci rodzice podjęli decyzję o wykonaniu całego cyklu szczepień ochronnych szczepionkami skojarzonymi, które w tym okresie były niedostępne na rynku (preparat szczepionkowy pojawił się na rynku w drugim tygodniu września 2015 r.); rodzice pozostają w kontakcie z lekarzem POZ; 3) rodzice dziecka złożyli pisemne oświadczenie świadomej odmowy szczepienia ochronnego do ukończenia przez nie pierwszego roku życia; w związku z niestawieniem się do szczepienia sprawę przekazano do PSSE; 4) rodzice świadomie odmawiali wykonania u dziecka szczepień ochronnych, w związku z czym wydano im druk oświadczenia o świadomej odmowie szczepienia ochronnego, którego nie wypełnili; rodzice nie reagowali na wielokrotne wezwania telefoniczne.

(dowód: akta kontroli str. 190-198, 250-264)

Według oświadczenia lekarza POZ do najczęstszych przyczyn unikania szczepień ochronnych należało: przekonanie o wywoływaniu przez szczepionki określonych chorób zakaźnych, autyzmu, niepotrzebnej ingerencji w naturalną odporność dziecka, brak zachorowań na choroby, przeciwko którym wykonywane są szczepienia, przekonanie o promowaniu szczepień przez koncerny farmaceutyczne w celu uzyskania korzyści. Zgodnie z ww. oświadczeniem osoby unikające szczepień związane były z ruchem przeciwko szczepieniom ochronnym.

(dowód: akta kontroli str. 172-173)

W latach 2011-2015 (I półrocze) u objętej opieką populacji dzieci 4,7% szczepień zostało wykonanych po terminie określonym w obowiązującym kalendarzu szczepień. Opóźnienia najczęściej występowały w przypadku szczepień, które zgodnie z tym kalendarzem powinny być przeprowadzane w 10 roku życia (opóźnienia stanowiły 14,08% ogółu szczepień przypadających na 10 rok życia).

W okresie objętym kontrolą wykonano:

- 1 091, tj. 98,6% szczepień przypadających w drugim miesiącu życia, z czego 1 045 szczepień (95,8%) wykonane zostało w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a pozostałe 46 szczepień (4,2%) po tym terminie;
- 1 085, 98,8% obowiązkowych szczepień ochronnych przypadających w 3-4 miesiącu życia, z czego 1 036 (95,5%) wykonane zostało w zalecanym terminie, a 49 szczepień (4,5%) po tym terminie;
- 1 068, tj. 98,1% obowiązkowych szczepień przypadających w 5-6 miesiącu życia, z czego 1 034 szczepienia (96,8%) wykonane zostały w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 34 szczepienia (3,2%) po tym terminie;
- 365, tj. 98,1% obowiązkowych szczepień przypadających w 7 miesiącu życia, z czego 328 szczepień (89,9%) wykonane zostało w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 37 szczepień (10,1%) po tym terminie;
- 343, tj. 97,2% obowiązkowych szczepień przypadających na 13-14 miesiąc życia, z czego 328 szczepień (96,5%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 12 szczepień (3,5%) po tym terminie;

¹⁹ Dalej: lekarz POZ.

- 849, tj. 94,3% obowiązkowych szczepień przypadających w 16-18 miesiącu życia, z czego 808 (95,2%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 41 szczepień (4,8%) po tym terminie;
- 343, tj. 95% obowiązkowych szczepień przypadających w szóstym roku życia, z czego 332 szczepienia (96,8%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 11 szczepień (3,2%) po tym terminie;
- 142, tj. 94% obowiązkowych szczepień przypadających w 10-tym roku życia, z czego 122 (85,9%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 20 szczepień (14,1%) po tym terminie;
- 138, tj. 97% obowiązkowych szczepień przypadających w 14-tym roku życia, z czego 132 szczepienia (95,7%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a 6 szczepień (4,3%) po tym terminie;
- cztery, tj. 100% obowiązkowych szczepień przypadających w 19-tym roku życia, z czego trzy szczepienia (75%) wykonano w terminie określonym w kalendarzu szczepień, a jedno szczepienie (25%) po tym terminie.

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

2.2. Do szczepienia dzieci w wieku od drugiego do 18 miesiąca życia, objętych opieką Centrum, wykorzystanych zostało 48% szczepionek zakupionych przez Ministra Zdrowia. Pozostałe 52% szczepionek zostało nabytych samodzielnie przez prawnych opiekunów dzieci. Szczepionki zakupione przez Ministra Zdrowia wykorzystywane były przede wszystkim do szczepień przeciwko WZW typu B (96,7% szczepień wykonanych w drugim miesiącu życia i 97,8% w siódmym miesiącu życia). Do najczęściej kupowanych przez rodziców lub opiekunów dzieci objętych obowiązkowymi szczepieniami preparatów należały szczepionki skojarzone 5w1 i 6w1. Szczepionki zakupione przez rodziców przeciwko:

- błonicy, tężcowi i krztuścowi zostały wykorzystane do realizacji 59% szczepień w drugim miesiącu życia, 62% w 3-4 miesiącu życia, 62,6% w 5-6 miesiącu życia oraz 35,1% w 16-18 miesiącu życia;
- *poliomyelitis* (Polio) wykorzystano do realizacji 71,3% w 3-4 miesiącu życia, 72,8% w 5-6 miesiącu życia i 24,7% w 16-18 miesiącu życia;
- *Haemophilus Influenzae* typu B (Hib) zostały wykorzystane w 63,4% do realizacji szczepień w drugim miesiącu życia, 65,9% w 3-4 miesiącu życia, 66% w 5-6 miesiącu życia i 30,4% w 16-18 miesiącu życia.

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

W kontrolowanym okresie Centrum nie wykonywało szczepień ochronnych u dzieci, nad którymi nie sprawowało profilaktycznej opieki zdrowotnej.

(dowód: akta kontroli str. 250-264)

W przypadku zmiany podmiotu leczniczego Centrum przekazywało karty uodpornienia do nowego podmiotu leczniczego, wskazanego przez rodzica lub opiekuna. W przypadku nowych pacjentów uzyskiwano od poprzednich świadczeniodawców karty uodpornienia, wskazujące jakie szczepienia zostały już wykonane.

(dowód: akta kontroli str. 47-93)

2.3. W kontrolowanym okresie u dzieci, których karty uodpornienia objęto niniejszą kontrolą, wykonano 511 szczepień zalecanych, z tego przeciwko: biegunkom rotawirusowym (122 osób), pneumokokom (230 osób), meningokokom (53 osób), ospie wietrznej (97 osób), rakowi szyjki macicy (6 osób) oraz przeciwko odkleszczowemu zapaleniu mózgu (3 osób).

Zakup szczepionek przeciwko pneumokokom oraz meningokokom każdorazowo był finansowany przez rodziców/opiekunów, natomiast w przypadku grup ryzyka – przez Ministra Zdrowia (w zakresie szczepionek przeciwko pneumokokom).

(dowód: akta kontroli str. 44-45, 250-264)

2.4. Przed wykonaniem szczepienia lekarz zatrudniony w Centrum przeprowadzał badania kwalifikacyjne w celu wykluczenia przeciwwskazań do wykonania szczepienia. W przypadku dzieci do dokumentacji medycznej załączane były oświadczenia przedstawicieli ustawowych, tj. rodziców lub opiekunów, dotyczące zakresu szczepienia oraz wyrażenia zgody na wykonanie szczepienia u dziecka.

W przypadku konieczności odroczenia szczepienia lekarz dokonywał stosownego zapisu w kartotece pacjenta oraz w ww. oświadczeniu. W takich przypadkach lekarz udawał się wraz z opiekunem dziecka do Punktu, informował pielęgniarki o odroczeniu i wyznaczał nowy termin szczepienia.

(dowód: akta kontroli str. 44-45, 170-171, 114-147)

W opisach badania lekarskiego poprzedzającego wydanie opinii kwalifikacyjnej, zamieszczonych w dokumentacji indywidualnej pacjenta, lekarz odnotowywał dane dotyczące m.in. obwodu głowy, obwodu klatki piersiowej, wzrostu oraz wagi dziecka, sposobu żywienia, liczby stolców na dobę oraz wskazanie, czy dziecko może być szczepione. Wszystkie szczepienia wykonano w dniu przeprowadzenia badania kwalifikacyjnego.

(dowód: akta kontroli str. 174-181)

Na podstawie zapisów w wybranych 50 kartach uodpornienia stwierdzono, że pracownicy Centrum posiadali informacje pozwalające na stwierdzenie, jakie szczepienia zostały zrealizowane w innych zakładach opieki zdrowotnej we wcześniejszym okresie oraz jakie szczepienia pozostawały do zrealizowania.

(dowód: akta kontroli str. 148-169)

2.5. Według stanu na dzień 31 sierpnia 2015 r. w Punkcie zatrudnionych było czterech lekarzy oraz trzy pielęgniarki, które posiadały kwalifikacje określone w § 6 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.

Dwóch lekarzy posiadało drugi stopień specjalizacji z pediatrii (od listopada 2000 r.). Pozostałych dwóch lekarzy posiadało pierwszy stopień specjalizacji z pediatrii i specjalizację z medycyny rodzinnej (jeden lekarz od kwietnia 2000 r. i grudnia 2003 r.; drugi lekarz od listopada 1999 r. i grudnia 2005 r.).

Jedna pielęgniarka posiadała licencjat z pielęgniarstwa (od lutego 2011 r.), a dwie pielęgniarki specjalizację z pielęgniarstwa pediatrycznego (jedna od listopada 2000 r.; druga od maja 2001 r.). Wszystkie pielęgniarki przeszły kurs szczepień ochronnych, jak też uczestniczyły w dodatkowych szkoleniach tematycznie związanych ze szczepieniami (np. Pediatryczna Akademia Wiedzy 2011, Akademia Szczepionkowa).

Staż pracy ogółem zatrudnionych lekarzy wynosił od 20 do 27 lat, a pielęgniarek od 29 do 44 lat. Staż pracy w Centrum w przypadku lekarzy wynosił od 1,8 do 15,8 lat, a w przypadku pielęgniarek od 9,8 do 15,8 lat²⁰.

(dowód: akta kontroli str. 5, 35-43, 114-147)

Punkt został zlokalizowany w poradni dziecięcej Centrum, do której dostęp został trwale rozdzielony (oddzielne pomieszczenia z oddzielnymi drzwiami wejściowymi) ze względu na stan zdrowia dzieci (zdrowe, chore). Umieszczenie wejść do poradni umożliwiała swobodny dostęp do nich z parkingu, na którym wydzielono dwa miejsca parkingowe dla osób zgłaszających się z dziećmi do szczepień.

Świadczenia zdrowotne w Punkcie udzielane były od poniedziałku do piątku w godzinach od 8⁰⁰ do 18⁰⁰.

W Punkcie zlokalizowano m.in. poczekalnię (wyposażoną m.in. w trzy miejsca do przygotowania dzieci do badania lekarskiego, tzw. przewijaki; miejsce zabaw dla dzieci,

²⁰ Lekarz I: staż pracy ogółem 20 lat, w tym 8 lat w Centrum; lekarz II: 21 lat, w tym 15,8 lat w Centrum; lekarz III: 25 lat, w tym 1,8 lat w Centrum; lekarz IV: 27 lat, w tym 15,8 w Centrum. Pielęgniarka I: 29 lat, w tym 9,8 lat w Centrum; pielęgniarka II: 34 lata, w tym 15,8 lat w Centrum; pielęgniarka III: 44 lata, w tym 15,8 lat w Centrum.

krzesła), gabinet lekarski (przed gabinetem zabiegowym), gabinet zabiegowy wyposażony m.in. w trzy lodówki do przechowywania szczepionek; cztery szafki do przechowywania dokumentacji dzieci podlegających szczepieniom; zestaw do udzielania pomocy w przypadku wystąpienia niepożądanych odczynów poszczepiennych²¹, w skład którego wchodziły instrukcja postępowania w przypadku wystąpienia NOP, środki farmaceutyczne oraz zestaw do udzielania pierwszej pomocy lekarskiej²².

Pielęgniarki Punktu monitorowały temperaturę przechowywania szczepionek za pomocą termometrów²³. Odczyt temperatur dla każdego urządzenia chłodniczego przeprowadzano dwa razy na dobę w godz. 8⁰⁰ i 18⁰⁰, a ich wartości odnotowywano w rejestrze pt. „Temperatura w lodówkach” – oddzielnie dla każdej lodówki. Wpis temperatur był potwierdzany podpisem osoby dokonującej odczytu.

(dowód: akta kontroli str. 114-147)

Rodzaj i ilość szczepionek zużytych do szczepień w każdym dniu danego miesiąca roku odnotowywany był przez pielęgniarki Punktu w rejestrze pt. „Dzienne sprawozdanie ze szczepień”. Miesięczne przychody i rozchody poszczególnych szczepionek były ewidencjonowane w kartotekach magazynowych.

(dowód: akta kontroli str. 133-147)

2.6. NOP zgłaszano do PSSE na obowiązującym formularzu, a także odnotowywano w kartach uodpornienia oraz w dokumentacji medycznej pacjentów. W Punkcie prowadzony był rejestr NOP, zawierający: imię i nazwisko pacjenta, PESEL, datę i rodzaj szczepienia, datę zgłoszenia pacjenta do lekarza oraz datę zgłoszenia NOP do PSSE.

(dowód: akta kontroli str. 44-45)

W badanym okresie w ww. rejestrze odnotowano jeden przypadek NOP (po podaniu szczepionki skojarzonej przeciwko błonicy, tężcowi, krztuścowi, polio oraz WZW typu B). W wyniku szczepienia wystąpiła reakcja miejscowa, tj. nasilony odczyn w miejscu wstrzyknięcia o średnicy większej niż 10 cm, gorączka utrzymująca się do 48 godzin oraz ból kończyny. O fakcie wystąpienia NOP Centrum zawiadomiło PPIS za pomocą formularza określonego w załączniku nr 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie *niepożądanych odczynów poszczepiennych oraz kryteriów ich rozpoznawania*²⁴.

Informacja o wystąpieniu NOP została przekazana do PPIS osobiście przez pracownika Punktu w dniu stwierdzenia wystąpienia NOP.

(dowód: akta kontroli str. 182-189)

Specjalista pielęgniarstwa pediatrycznego na podstawie kart uodpornienia oraz ilości wykorzystanych szczepionek sporządzała kwartalne sprawozdania z zużycia szczepionek oraz kwartalne i roczne sprawozdania z realizacji szczepień ochronnych, które przekazywano (fax-em) do PSSE w terminie od 1 dnia do 7 dni po upływie okresu (kwartału lub roku), którego sprawozdanie dotyczyło.

(dowód: akta kontroli str. 47-93)

Wykonane w Punkcie szczepienia, zgodnie z § 9 ust. 1 rozporządzenia w sprawie *obowiązkowych szczepień ochronnych*, każdorazowo były dokumentowane w kartach uodpornienia, książeczce szczepień (stanowiącej odrębną część włączoną do

²¹ Dalej: NOP.

²² W składzie: rurka ustno-gardłowa, maska twarzowa, worek samorozprężalny, igły, wenflony, płyny infuzyjne i środki opatrunkowe oraz aparat do pomiaru ciśnienia krwi z kompletem mankietów dla dzieci i dorosłych i stetoskop.

²³ Temperatura przechowywania szczepionek nie była monitorowana z wykorzystaniem urządzeń technicznych pozwalających na jej ewidencjonowanie w sposób ciągły oraz zdalny.

²⁴ Dz. U. Nr 254 poz. 1711.

książeczki zdrowia) oraz indywidualnej dokumentacji medycznej dzieci podlegających szczepieniu. Fakt wykonania szczepień był odnotowywany również w systemie elektronicznej ewidencji udzielonych przez Centrum świadczeń – w aplikacji *Szczepienia programu Przychodnia*.

(dowód: akta kontroli str. 114-147, 174-181, 250-264)

2.7. W kontrolowanym okresie pracownicy PSSE przeprowadzili w Centrum trzy kontrole²⁵, których zakresem objęto m.in. wykonywanie szczepień i ich dokumentowanie.

W protokołach kontroli odnotowywano fakt nieprzeprowadzania szczepień ochronnych dla wszystkich dzieci im podlegających. Pracownicy PSSE w związku z tym faktem, na podstawie art. 31 § 1 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o *Państwowej Inspekcji Sanitarnej*²⁶, wydawali doraźne zalecenia, którymi zobowiązywali jednostkę do uzupełnienia w miarę możliwości brakujących szczepień (dla wszystkich kontroli) oraz do: *uzupełnienia szczepienia drugą dawką szczepionki przeciw odrze, śwince i różyczce w rocznikach 1997, 1998, 1999, 2000, 2001 i poprawienia stanu wyszczepienia dzieci w rocznikach podlegających w danym roku szczepieniom, tak aby pod koniec roku kalendarzowego stan zaszczepienia wynosił co najmniej 90% (dla kontroli w 2013 r.)*.

(dowód: akta kontroli str. 94-113)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Zgodnie ze wzorem kwartalnego sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych stanowiącego załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 19 grudnia 2002 r. w *sprawie wykazu obowiązkowych szczepień ochronnych oraz zasad przeprowadzania i dokumentacji szczepień*²⁷ w dziale 2 świadczeniodawca zobowiązany był do wskazania liczby osób uchylających się od obowiązku takich szczepień wraz z podaniem imiennego wykazu tych osób.

W sporządzanych przez Centrum ww. sprawozdaniach za okres objęty kontrolą, fakt uchylania się od obowiązku szczepień został odnotowany²⁸ tylko raz, tj. w sprawozdaniu za I kwartał 2011 r., w którym podano liczbę 11 takich osób. Do tego sprawozdania nie załączono jednak imiennego ich wykazu.

Jednocześnie pomimo tego, że Centrum dysponowało informacją o 10 osobach uchylających się od szczepień w trzecim kwartale 2011 r., to w sprawozdaniu za ten okres wymagane w tym zakresie dane zostały pominięte.

(dowód: akta kontroli str. 94-113, 250-264)

Specjalista pielęgniarstwa pediatrycznego wyjaśniła, że nie pamięta z jakiego powodu w kwartalnych sprawozdaniach z realizacji szczepień ochronnych brak ww. informacji. W wyjaśnieniu wskazała także, że: (...) *po przeprowadzanych corocznych kontrolach przez pracowników PSSE i po przekazywaniu przez nas sprawozdań kwartalnych, PSSE nie egzekwowała od nas brakujących imiennych list osób uchylających się od szczepień. Przez cały czas nadzorowaliśmy ilość niewyszczepionych dzieci przekładając Pani Dyrektor sprawozdania wykazujące procentową wyszczepialność dzieci z danego rocznika podlegającego szczepieniom w naszej poradni.*

Od II kwartału 2014 r. do chwili obecnej wykazujemy w sprawozdaniach półrocznych do PSSE ilość osób uchylających się od szczepień, od których posiadamy pisemne oświadczenie obojga rodziców zgodnie z obowiązującymi wytycznymi PSSE.

(dowód: akta kontroli str. 212-227)

²⁵ W dniu: 13 czerwca 2011 r.; 22 czerwca 2012 r. i 4 grudnia 2013 r.

²⁶ Dz. U. z 2015 r. poz. 1412.

²⁷ Dz. U. Nr 237, poz. 2018 ze zm.

²⁸ Dział 2 – Osoby uchylające się od obowiązku szczepień.

Pielęgniarka koordynująco-nadzorująca wyjaśniła, że przekazywała na bieżąco wytyczne otrzymywane od PPIS (za potwierdzeniem odbioru), jednakże w związku z wystąpieniem znaczących problemów w dostępie do preparatów szczepionkowych przeciwko błonicy, tężcowi i krztuścowi, brak było możliwości jednoznacznego wyodrębnienia przyczyn i osób, dla których w danym okresie nie został zrealizowany obowiązek szczepienia wynikający z Programu szczepień.

Ponadto wyjaśniła, że od 1 stycznia 2014 r. w Poradni dziecięcej została zatrudniona dodatkowa osoba - lekarz pediatra, do której masowo zaczęły się zgłaszać dzieci z jej poprzedniego miejsca pracy, co spowodowało istotne utrudnienia w realizowaniu szczepień przez Punkt (występowanie o przekazanie kart uodpornienia). Problem wzrostu liczby osób uchylających się od szczepień obowiązkowych został zauważony przez dyrekcję Centrum i wyznaczono jeden dzień w tygodniu, który jest przeznaczony na kontrolę kart uodpornienia i stanu wyszczepienia dzieci.

Składająca wyjaśnienia wskazała również, że kontrole przeprowadzane przez pracowników PSSE w latach 2010-2013 stwierdzały fakt występowania i wzrostu liczby osób unikających szczepień, ale nie zobowiązywały do informowania PPIS w sposób określony pismami PPIS z przełomu lat 2014-2015; nie kwestionowano także rzetelności informacji przekazywanych w tym zakresie w sprawozdaniach kwartalnych.

(dowód: akta kontroli str. 209-211)

3. Prowadzenie zadań edukacyjnych w zakresie obowiązkowych szczepień ochronnych

Opis stanu faktycznego

Edukacja w zakresie szczepień ochronnych prowadzona była przez lekarzy i pielęgniarki Centrum. Indywidualna dokumentacja medyczna świadczeniobiorców podlegających obowiązkowym szczepieniom ochronnym zawierała zapisy o fakcie przekazania opiekunom informacji w zakresie obowiązkowych i zalecanych szczepień. W punkcie szczepień udostępnione były ulotki oraz materiały informacyjne dotyczące kalendarza szczepień, rodzajów szczepionek, szczepień obowiązkowych i zalecanych, odżywiania, higieny i prawidłowego rozwoju dziecka.

(dowód: akta kontroli str. 114-147, 174-181)

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. *o Najwyższej Izbie Kontroli*²⁹, wnosi o zapewnienie prawidłowej realizacji obowiązków sprawozdawczych w zakresie osób uchylających się od szczepień ochronnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy *o NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego,

²⁹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1096. Dalej: ustawa *o NIK*.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Opolu.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, dnia 21 września 2015 r.

Kontroler
Zygmunt Świętek
Specjalista k.p.

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Opolu

Dyrektor

DYREKTOR
z up.
Janusz Madej
Wicedyrektor
Delegatury NIK w Opolu

.....
podpis

